

„Kórodák” nyomora, avagy a beteg üdve

Az Antall-érában és Horn regnálása alatt is két-két évig voltam munkanélküli egyetemi docens. Előtte azon a klinikán dolgoztam, ahonnan 1956 után az utcára tették minden idők egyik legnagyobb belgyógyászprofesszorát, Haynal Imre egyetemi tanárt az egyetem akkori fura urai. Nekem az ő emléke és József Attila sorai adtak erőt a túlélésre. A költő ezt írta: „Talan eltűnök hirtelen. / Akár az erdőben a vadnyom. / Elpazaroltam mindenem, / Amiről számot kéne adnom.”

Mivel reminiscenciákból megélni nem lehet, s az orvoslás örömtől való eltiltás egyébként is az izomsorvadáshoz hasonló szörnyű állapotot idéz elő a szellemben és a lélekben, úgy határoztam („mélyesen mély” szakmai kompromisszumokat vállalva), hogy a Belgyógyászati Kollégium atavisztikus konspirációja ellenére elszegődöm egy híres-nevezetes „kóroda” ágrólszakadt osztályára, amit a betegek csak az öngyilkosok menhelyének, a mentősök és a taxisok toxikológjának, félhivatalosan pedig Baleseti Belgyógyászatnak neveznek. Hivatalos neve: sürgősségi belgyógyászati és klinikai toxikológiai osztály. (Elődeim az osztály élén Csiky Pál és Lázár Imre nemzetközi hírű toxikológusok voltak, ezért nekem, aki toxikológiai előtte sohasem foglalkoztam, mindennapi kihívást jelent szakmai hagyatékom örzése.)

Ennyi személyes kitérőt talán megbozsát az olvasó annak érdekében, hogy ne legyen oka kételkedni további mondanom hitelességében. Ma ugyanis olyan világban élünk, amelyben hiteltelenül lehet politikai és szakmai legendákat költeni. De maradvá a kaptafánál, vagyis az egészségügynél: ma különösebb számonkérés nélkül lehet handabandázni egészségügyi reformokról, miközben az egészségügy egyre mélyebbre süllyed, s olyanok is énekelnek a kórusban, sőt ők a leghangosabbak, akik a voluntarizmus korában szólóénekesek voltak. Az éneklés szót jelen időben használok, noha politikai meggyőződésemtől teljességgel függetlenül nagyon bizakodó voltam a harmadik szabadon választott kormány ciklusának letelezésénél. Titokban úgy véltem, némi belső nagyképeséget leplezve, hogy Gógl Árpád, ez az általam kedvelt, bohókás figura és köre talán olvasta 1994. augusztus 3-án a Magyar Nemzet hasábjain megjelent „Zátonyban a népjóléti bárka” című írásomat, amiből azért idézek, hogy lássák, nem vagyok vádolható egyoldalúsággal, számomra evidencia, hogy a bizonyosságon alapuló orvoslást jó szán-

dékkal sem lehet avított társadalompolitikai rögeszmék szellemében irányítani. Íme az idézet: „Véleményem szerint a népjólét nem isteni eredetű képződmény, hanem emberi tákolmány. Eredetét tudom, de »ad personam« nem vizsgálom. A múltból csak annyit szükségszerű megemlíteni, hogy a hajdani szocialista egészségügy fantazmagóriájából született. A »nil nocere...« elv látszólag nem sérült, hiszen akik ezt a badarságot kitálaták, lehet, hogy jót akartak, vagyis nem akartak »készkakarva« az akkor már nagybetű egészségügyre ártani. Jóhiszeműen akkor is, most is azt feltételezem, hogy kellő felkészültség és tudás híján szubjektív lelkesedők operáltak hozzá a már akkor válságban lévő egészségüghöz a megsajnáltnál szociálpolitikát. Személyes ambíciók teljesedtek be azért, hogy az egészségügyi tárca ladiját végül is népjóléti bérkára keresztelték, ahonnan az ország gyógyító tevékenységét kívánták kormányozni, miközben a szociálpolitika nagy lyukú hálóját kivetették a népre. A mi szakmánk azonban olyan, hogy a mégoly szorgalmas és jó szándékú dilettantizmus nem pótolja a tudást. Tudni kellett volna ugyanis azt az akkori népjóléti kormányzatnak, hogy gazdasági értelemben két válságágot kényeszerű összehasonlása negatív spirált indukál, vagyis ez nem az eset, amit ketten jobban lehet csinálni, mint egyedül. Mindebből azt a következtetést szeretném sugallni az új kormányzatnak, hogy egyrészt a válságmenedzseléshez az egészségügy területén is különösképpen érteni kell, másrészt pedig én komolyan fontolóra venném annak mérlegelését, ha az egészségügyi katasztrófális helyzetét meg akarom oldani, hogy a szociálpolitikát más tárca felügyeletére kellene bízni.”

Tapasztalaton és őszinte meggyőződésen alapuló írássomat az akkori illetékesek figyelemre sem méltatták. A népjóléti szárnyashajónak álcázott bárka szeltes hazai vizeket, miközben folyt a szükségszerűnek mondott nagyvonalú bankkonszolidáció és a nőmenklatúra pénzügyi önszegélyezése kamatmentesen, vagy icipici kamatokkal. Mindeközben az egészségügy „kórodáinak” állaga folyamatosan romlott, az elszegényüléssel sújtott nép fizetőképessége, vagyis a betegek üdvét úgy-ahogy biztosító paraszolvenca egyre csak apadt. Így érkezünk el az 1998-as kormányváltás reménykeltő pillanataihoz.

A szociálpolitikát végre intézményesen leválasztották az egészségügyről, és

én is reménykedtem benne, hogy ez elvezethet a jobbúhoz, ha nem is a kánaánhoz. Úgy gondoltam, hogy még mindig olcsóbb és hatékonyabb ha két miniszter működtetni az ő apparátusával és vágya szerinti automobiljával, mint egy népjóléti bárkán vesztelni a szakmai, közgazdasági és szociális béklyók szorításában. Mindenki, aki tisztességgel és nem politikai szlogenek adórállásával szolgálja a hazai egészségügyet, tudja, hogy a tragikusan alulfinanszírozott egészségügy nem viselheti tartósan egy idő előtt meghaló, elszegényedő lakosság szociálpolitikái kereszttét. Ez az egészségügyi ellátás színvonalát lesújtó paradoxon különösképpen érezhető egy olyan osztály élén, ahol a csapás leginkább a sorsúdló zöttekéti éri. Az öngyilkosok keserve empatikus fájdalom a beteg üdvét szolgáló orvoslás számára.

Bizakodó voltam tehát, ámde bizako-

– Hogyne lennék optimista! Mire én egyszer itt bejutok, addigra már legalább két kormány fogja rendbe tenni az egészségügyet!

MARABU RAJZA

dásom nem sokáig tartott. Megtörtént az én szűkebb munkaterületemen is, ami mindig megtörténik a magyar ugonon. Az egészségügyi kormányzat meghirdette a sürgősségi betegellátás prioritását. A sürgősség az általam vezetett osztály nevében is benne van, hogy ha más nem, némi pozitív diszkriminációt remélhetünk. Nem terhelem az olvasót, aki újságot olvas, úgyis tudja, hogy ebben a felelőlről meghatározott, „kedvező” egészségpolitikai környezetben évek óta vívjuk élethalálharcunkat a betegekért. Önkritikusan nem említem a betegek üdvét, mert ilyen lehetetlen körülmények között nem lehet a betegek üdvét szolgálni. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy a sürgősségi betegellátást preferáló

kormányzati szándék nem volt helyes. Az azonban kétségtelen, hogy objektív és szubjektív okok folytán meghiúsult. Elég, ha csak az országosan elhetteletlenül, valamikor európai színvonalú baleseti sebészeti ellátás (traumatológia) mindenki által ismert segélykiállításaira gondolunk, vagy azokra a már-már elviselhetetlen nehézségekre, amelyeket munkatársaimmal a betegek érdekében naponta le kell küzdenünk.

Európába gyalogolva, egyes politikai szlogenek szerint ott lévén, tárgyilagos megközelítésben: a fejlett Európába igyekezve nem lehet kétséges, hogy az egészségügyi kormányzatnak garantálnia kell a magas színvonalú sürgősségi betegellátást. Az erre vonatkozó manifesztumot a San Marino-i nemzetközi kongresszuson deklarálták 1998-ban, miközben (micsoda szimbólum!) a Forma-1-es pilóták életveszélyesen röt-

zetileg és pénzügyileg függetlennek kell lennie a haszonulven működő biztosítási rendszertől. Az életveszélyben lévő beteg esetében az orvos értelmetlen kérdést, mármint hogy kinek mennyit ér az élete, a civilizált világban nem tehet fel. A gazdasági, társadalmi realitások, az egy főre jutó nemzeti jövedelem egészségnyada természetesen meghatározóak gyógyító tevékenységünk színvonalát, de taigetoszi elveket akkor sem vallhatunk, ha „kórodáink” lepusztult állapota és a valós csödhelyzet, ami felülről sohasem látszik annak, már-már teljes-séggel ellehetetleníti a sürgősségi betegellátást. Az is kétségtelen, hogy a pénzügyi feltételektől némiképp függetlenül a hazai sürgősségi betegellátás szervezeti rendezetlensége sem jó irányba befolyásolja az eseményeket. Nyilvánvaló ugyanis, hogy Magyarországon nem lehet a külföldi mintákat plagizálni. Nem lehet Budapesten Edinburgh mintájára sürgősségi centrumot létrehozni. Ezt a fülbeszúgónak is tudniuk kellett volna, amikor a hajdani Forma-1-es futam színhelyéről hazatértek, és véleményüket többször elkántálták az ügy iránt elkötelezett miniszternek. Kellő szakmai alázattal azt kellett volna sugallniuk, hogy eme új diszciplínát a jól kiépült hazai intenzív terápiai és traumatológiai hálózat mellé kell rendelni. A személyes ambíciókat pedig a komplex sürgősségi betegellátás ügye alá. Nem ez történt. Elismerem, hogy egy-két megszállott főorvos meg merte és meg tudta valószínű sürgősségi álmat. A sürgősségi betegellátás hazai arborizációja azonban minden jó szándék ellenére sem garantálja manapság a rászoruló állampolgár esélyegyenlőségét. Sem a 15 percesnek ígért prehospitalis (mentő), sem a színvonalasnak ígért hospitalis (kórházi) fázis nem szolgálja egyenesen a betegek érdekeit. Amikor mindezt szóvá tettem regnálása idején kedves és bohókás miniszter barátomnak kávézás közben, kedélyesen elkendőzte a nehézségeket. Egykori hetedik emeleti rezidenciája őzi a titkot, hogy miért nem lehet jól csinálni, amit lehetne. A bohókás minisztert egy karizmatikus figura váltotta a tárca élén, de ez sem segített. A saktáblán mindketten a ló szerepére kárhóztatnak. A játszmat pedig a bástyák és a vezérek döntik el – a nép nevében. Mi meg vagyunk a „földönfutó táblánfutók”, a parasztok meg az udvari bolondok.

Kártesi Mihály orvos

Szobor egy gyilkosnak?

Eörsi László történész Dávid Ibolya, kiskvartava legköszönő igazságügyi miniszternek mindössze dilettantizmusát tette szóvá *Tóth Ilona és kultusza* című cikkében (április 4.).

Nem ismerem Eörsi Lászlót, nem tudom, miért azzal fejezi be írását: „... a bíróság Tóth Ilonát a tények és nem a legendák alapján rehabilitálta. Jogosan.” Magam úgy vélem: lett legyen Tóth Ilona az 56-os forradalomnak bármily szép alakja, mégiscsak embert ölt, tehát nem lett volna szabad rehabilitálni, vagy ha azt esetleg mégis, akkor sem lett volna szabad neki szobrot állítani.

Hiszen 2001. november 1-jén Pokorni Zoltán, a Fidesz és Dávid Ibolya, az MDF elnöke közösen avatta föl a Semmelweis Orvosi Egyetem főbejárata mellett Tóth Ilona – Obersovszky Gyula könyvcíme szerint a magyar Jeanne d’Arc – mellszobrát. Azét a Tóth Ilonáét, akit a Fővárosi Bíróság 1957. április 8-án egyrendbeli gyilkosság, izgatás és kétrendbeli személyes szabadság megsértése büntetéseben bűnösnek mondott ki (lopás büntetéként vádjá alól pedig bűncselekmény hiányában fölmentett), és ezért összbüntetésül halálra ítélt. Amely ítéletet a Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsa 1957. június 20-án lényegében helybenhagyott, s június 27-én végrehajtott.

Az eljáró bíróságok – beleértve az 1990-ben eljárót is – a következőket állapította meg: Tóth Ilona I. rendű vádlott VI. éves orvostanhallgató volt, és 1956. november 4. és 18. között a Péterfy Sándor utcai kórház ideiglenes vezetőjeként tevékenykedett. Az említett időszakban Angyal Istvánt és társait – akik Budapest IX. kerületében a november 4-i harcok vezetői voltak – letartóztatták, és az árulók felderítése érdekében Tóth Ilona I. rendű, Gyöngyösi Miklós II. rendű, Gönczi Ferenc III. rendű és Molnár József IV. rendű vádlottak a kórházban több személyt is kihallgattak. 1956. november 18-án, vasárnap délután Kollár István 26 éves rakodómunkás, a Magasépítő Vállalat dolgozója felkereste a munkásszálláson Polgár Erzsébet nevű ismerősét. Gyöngyösi Miklós és társai a Landler Jenő és Murányi utca sarkán elfogták Kollár Istvánt, és közölték vele: a „forradalmi ifjúság nevében” letartóztatják, mert AVH-s. Kollár István és Polgár Erzsébet hiába tiltakozott a gyanúsítás ellen, Kollárt a Péterfy Sándor utcai kórházba kísérték.

Gyöngyösi Miklós és Gönczi Ferenc Kollár Istvánt a kórház egyik szobájába vitték, és ott tettelegesen bántalmazták, „disznó ÁVO-snak” nevezték, majd Gyöngyösi Miklós II. rendű vádlott szóló Tóth Ilonának: „jőjjön, mert valakinek injekciót kell adni”. Tóth Ilona Kollár István bántalmazását látva megkérdezte, bűnös-e ez az ember, amire Gyöngyösi igennel válaszolt.

Tóth Ilona magához vett egy 100 köbcentiméteres chloretyles ampullát, gázt, nyitott altatókosarat, és közölte Kollár Istvánnal: el fogja őt altatni. Megkezdte az altatást, majd injekciós fecskendőbe felszívta a chloretyles ampulla tartalmát, s azt benyomta Kollár István nyaki vénájába, de azt 2-3 szúrás után sem találta el. Ezért hozzáfogott, hogy Kollár István szívbe adjon injekciót, ám kiderült, nincs több ampulla, ekkor így szól: „a levegő is jó lesz neki”. Az injekciós tüvel több alkalommal Kollár István szív-tájékára szúrta, levegőt akart benyomni, de a kezében eltört a fecskendő. Közben az altatószertől maguk

a vádlottak is szédülni kezdtek, ezért Tóth Ilona kiment a szobából. Gyöngyösi Miklós és Gönczi Ferenc a már eszméletlen Kollárt a földre fetekítették, Gönczi megjegyezte: „a fene egye meg, nem akar megdöglölni!”, s ezért két lábbal Kollár torkára állt. Amikor Tóth Ilona visszatért a szobába, megvizsgálta Kollár Istvánt, hogy él-e még, s mivel élőnek találta, megállapodtak abban, egyelőre a közelben lévő WC-ben helyezik el. Így is tettek, Kollárt a WC-be vitték, ahol Tóth Ilona ismét megállapította, hogy még

mindig él. Ezért a Gyöngyösi Miklós által felkínált zsebkesté Tóth Ilona elvette, és térdeplő helyzetben, bal kezének középső és mutatóujját kinyitva a zsebkestével Kollár István szívbe szúrta. A véres kést megtörte Kollár nyakkendőjében, majd összecsuksa, és a WC-be dobta. Kollár Istvánra ezt követően rázárták a WC-ajtót, s ő rövid időn belül meghalt...

Rendőrségi kihallgatása során Tóth Ilona ezt vallotta: „A gyilkosságban bűnösnek érzem magamat. A röplap-terjesztésben, valamint az Elünk című illegálisújság szerkesztésében való részvételem tudom, hogy törvénybe ütközik, azonban ebben nem érzem magam bűnösnek... Védelmemre elő kívánom adni, hogy a gyilkosságot azért követtem el, mert akkor az volt a meggyőződésem, hogy azt az embert azonnal meg kell ölni, mert attól tartottunk, hogy ha nem öl-

jük meg, úgy az államvédelmi egységek le fognak csapni ránk. Egyebet előadni nem kívánok, vallomásomat a jegyzőkönyv helyesen tartalmazza, amelyet elolvasás után helybenhagyólag aláírok.”

Tóth Ilona testvére, Tóth Ferenc 1990-ben kérte az ítélet semmissé nyilvánítását, ezt a Legfelsőbb Bíróság három bíróból álló tanácsa – elfogadva a legfőbb ügyész indítványát – 1990 októberében elutasította. A Legfelsőbb Bíróság 1990-es álláspontja szerint Kollár István életének kioltása Tóth Ilona részéről rendkívüli brutalitással, az eszközök többszöri változtatásával, az orvosi hivatás gyakorlásának felhasználásával történt. Kollár István csupán annyiban kapcsolódott a népfelkelés eseményeihez, hogy ÁVO-snak válték (jóllehet nem volt az), ezért került sor a teljesen ártatlan 26 éves sértett életének kioltására, amelyben Tóth Ilona is részt vett. E körülmények értékelése során a Legfelsőbb Bíróság arra a megállapításra jutott, hogy „az előre kiterveletlen végrehajtott ölési cselekmény véghezvitele Tóth Ilona részéről a népfelkelés összefüggésében történt ugyan, de az méltányolható okból elkövetettnek az orvosi hivatást gyakorló vádlott esetében semmiképpen sem tekinthető.”

Ezután született meg a 2000. évi CXXX. törvény az 1956. évi forradalom és szabadságharc utáni lezárással összefüggő elítélés egy részének semmisségének megállapításáról. A parlament úgy döntött: immáron nem kell vizsgálni, az elítélés milyen tényállás alapján, milyen bűncselekmény miatt történt, azt sem, mindez igaz-e vagy sem, a semmisség kimondásához elegendő, ha az elítélés népbírósági eljárásban történt, és a forradalommal összefüggésbe hozott cselekmény miatt. E törvény alapján pedig a Fővárosi Bíróság 2001 februárjában kimondta: a Tóth Ilona-ítélet semmissé. Ennek során a bíróság egyáltalán nem vizsgálta: a korábban megállapított tényállás igaz-e, vagy sem, az ítélet valójában megalapozott-e, vagy sem. Vagyis nem állapított meg új tényt, nem vont kétségbe korábban megállapított, és a bíróságok által bizonyítottnak tekintett tényállást.

Lehetne ugyan vitatkozni arról, ebben az ítéletben mennyire elfogadható, hogy egy emberölés „a forradalom és szabadságharc céljával, eszméjével való azonosulásra tekintettel a forradalommal, illetve harci cselekménnyel összefüggésbe hozott cselekmény” – de talán nem ez a legfontosabb.

Inkább azon érdemes eltűnődni: komolyan, megalapozottan soha senki nem cáfolta, hogy a Tóth Ilona-perben megállapított tényállás döntő többsége

igaz. Sokan nyilatkoztak, írták, hogy ez konstruált, koncepció per volt, csak hogy erre semmilyen bizonyítékot nem szolgáltatottak. Hangzottak néhányan kételyeket, például az elkészült Kollár István-boncjegyzőkönyvről, illetve az azt elemző orvos szakértői véleményekről: ám azt még senki nem merte kétségbe vonni, hogy Kelemen Endre professzor – a soha nem politizáló, kéréletetlen erkölcsi tartású patológus – soha nem adta volna a nevét konstruált perhez. Márpedig a boncjegyzőkönyv alapján Kelemen professzor a leghatározottabban állította: igenis megtörténtek az injekciós beszúrások is, a szívbeszúrás is.

Megoszlanak a vélemények arról is, élt-e még Kollár István, amikor Tóth Ilona a zsebkestével a szívébe szúrta a WC-ben. Egy ügyvéd – aki annak idején joghallgatónként végül a Tóth Ilona tárgyalásoroztatát – ma is úgy véli: talán a sértett akkor már halott volt nyakának megtaposása miatt, ez esetben pedig a szívbeszúrás alkalmatlan tárgyon elkövetett kísérlet lett volna, s mint ilyen, nem vezethető volna halálos ítélethez. Azt azonban ő sem vitatja, hogy a tényállás elején szereplő injekciós nyaki vénába és szívbe szúrása megtörtént, s hogy ezek önmagukban is okozhattak halált. Mint ahogy a szívbeszúrás tényét sem vonja kétségbe, csupán vitatja Haranghy professzor 1957-es szakértői véleményét, amely szerint „Kollár István halálának oka a szívszúrás volt... a szúrásotorna közelében található verébszűrődésekre figyelemmel biztosan élő testben keletkezett, s feltétlenül halálos sérülésnek volt tekinthető.”

Lehet tehát vitálni a tényállás több pontját, ám azt egészen megkérdőjelezni mindaddig nem lehet és nem szabad, amíg erre vonatkozó bizonyítékok nem látnak napvilágot. Az eddigi megjelent cáfolatok tények helyett sejtéseket, ellenbizonyítás helyett bizonyítatlan feltételezéseket tartalmaznak.

S így jutunk el a fő kérdéshez: mit keres akkor Tóth Ilona szobra az orvosi egyetem bejáratánál? Miként lehetséges, hogy Pokorni Zoltán, a Fidesz és Dávid Ibolya, az MDF elnöke (aki bevallottan saját ügyének tekinti ezt a rehabilitálást) arra ítéli a következő évtizedek leendő orvostait, hogy naponta kétszer (egyszer befelé, másodszer kifelé) olyan orvosa szobra mellett haladjanak el, aki – így vagy úgy, de mégiscsak – embert ölt? Mit akartak sugallni azzal, hogy szobrot emeltek annak, aki kioltotta egy ártatlan ember életét?

Dr. Kende Péter újságíró